



STORTINGET

Innst. 308 S

(2023–2024)

Innstilling til Stortinget
fra kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dokument 12:15 (2019–2020)

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra stortingsrepresentantene Freddy André Øvstegård, Karin Andersen, Nicholas Wilkinson og Audun Lysbakken om ny § 107 (rett til bolig)

Til Stortinget

Sammendrag

Grunnlovsforslag 15 (2019–2020) er fremsatt av Freddy André Øvstegård, Karin Andersen, Nicholas Wilkinson og Audun Lysbakken og gjelder ny § 107 om rett til bolig.

Forslagsstillerne viser til at i den norske rettsstaten har staten ulike plikter som skal legge til rette for at den enkelte borger skal inneha og ha tilgang til de mest fundamentale rettigheter, og som er avgjørende for å fungere som en likeverdig borger. Rettighetene som er fastlagt i Grunnloven, dreier seg både om demokratiske rettigheter slik som stemmerett, ytrings- og næringsfrihet og rettssikkerhet og materielle rettigheter som rett til arbeid og til et rent miljø som sikrer sunnhet og naturens produksjonsevne. I tillegg finnes bestemmelser om innskrenkninger i myndigheters rett til inngripen i enkeltmenneskers liv. Grunnloven pålegger staten å respektere menneskerettighetene.

Dette viser at mennesket og de menneskelige behovene står i sentrum for samfunnsbygging og de institusjoner Grunnloven fastsetter. Dette er et verdivalg for samfunnet, og dette nedfelles i Grunnloven gjennom de ulike bestemmelsene.

Forslagsstillerne viser til at de ulike plikt- og rettighetsbestemmelsene som er fastsatt i Grunnloven, må anses som det samfunnet og myndighetene mener har avgjørende betydning for å kunne ivareta både samfunnets og enkeltmenneskets interesser, og derfor er grunnleggende og nødvendige faktorer som må være på plass for å realisere målsettingene.

Bolig er et nødvendig gode ingen i Norge kan klare seg uten. Uten et sted å bo er en ikke sikret å kunne bruke sine demokratiske rettigheter, kunne gjøre seg nytte av skole og helsestell eller ha noen form for privatliv. Bolig må ses på som en forutsetning både for å få og fungere i en jobb, ha mulighet til å stifte familie og kunne ta vare på helsa. I tillegg er klimaet så strengt i Norge at behovet for en bolig er udiskutabelt. Det er rett og slett livsfarlig ikke å ha et sted å bo.

Forslagsstillerne viser til at trygghet og likeverdighet for alle borgere i samfunnet forutsetter tilgang til en bolig av rimelig og nøktern kvalitet for alle. Et samfunn som ikke har nok boliger til borgere som enten varig eller i en fase av livet har dårlig råd, vil preges av store og økende sosiale forskjeller og av at økonomiske eller sosiale problemer forsterkes. Andelen personer som blir låst fast i en avmaktssituasjon med varig utestenging fra å kunne ta del i samfunnslivet på like vilkår, vil øke. Samfunnets innsats på områder som helse, omsorg og skole vil ikke fungere effektivt for personer uten bolig.

Det faktum at det i Norge i mange år har vært flere tusen bostedsløse, og at stadig flere verken har råd til å kjøpe eller leie bolig, viser at grunnleggende og elementære behov ikke blir dekket. Dette dreier seg både om et alvorlig velferdsproblem for den enkelte, et anstendighetsproblem i fordelingspolitikken og et demokratisk problem for samfunnet.

Forslagsstillerne viser til at det er uverdig at mennesker i et av verdens rikeste og kaldeste land må bo på gata eller på hospits. Ut over samfunnets og fellesskaps ansvar for å legge forholdene til rette slik at den enkelte kan gjøre seg nytte både av sine demokratiske rettigheter og av sine sosiale rettigheter, ligger det en stor samfunnsinteresse i å hindre nød og uverdige levekår hos innbyggerne.

Økte forskjeller og mangel på elementære goder skaper store konflikter og sosial uro og bidrar til at samfunnets menneskelige ressurser ikke blir utnyttet.

Boligsektoren er en av de viktige infrastrukturene i samfunnet. Boligsektorens sammensetning, volum og pris bestemmer livskvalitet og levekår for den enkelte. I Norge er nesten hele boligsektoren overlatt til markedet og den enkelte. Markedet vil aldri kunne fremskaffe nok rimelige boliger til folk med dårlig råd, fordi det ikke vil være bedriftsøkonomisk lønnsomt å bygge eller leie ut til en tilstrekkelig lav pris. Markedet vil ikke avspeile den reelle etterspørselen, fordi ingen priser er lave nok for dem med lavest betalingssevne.

Skal en sikre at mennesker med dårlig råd eller liten egenkapital har en akseptabel bolig, må staten og myndighetene etter forslagsstillerens syn forpliktes til å føre en sosial boligpolitikk som sikrer bolig til alle.

Bolig er et grunnleggende og helt uunnværlig gode i Norge. Derfor er det riktig at retten til bolig nedfelles i Grunnloven. Grunnloven § 110 dreier seg om retten til arbeid, et annet grunnleggende gode som anses så viktig både for den enkelte og for samfunnet at det er inntatt i Grunnloven. Retten til arbeid er avgrenset gjennom ordlyden «ethvert arbeidsdyktig menneske». For å presisere hvem som skal ha rett til en bolig, må begrepet «enhver borger» forstås slik at retten gis til alle som har lovlig opphold, arbeids- og bosettingstillatelse i Norge.

I og med at bolig er en materiell ting og en gjenstand som kan fremskaffes gjennom politiske vedtak, er det etter forslagsstillerens syn mulig for staten å organisere, gi lover og på annen praktisk måte sørge for å sikre alle en bolig. Det skulle derfor ikke være tungtveiende praktiske grunner som skulle tale imot et forslag om dette. En grunnlovfesting av retten til bolig vil være et viktig bidrag til å bygge ut og forsterke det norske velferdssamfunnet og gi enkeltmennesker et vern mot å bli bostedsløse. Ulike boligløsninger kan være aktuelle. I reglene for bostøtte står det at bostøtten skal gis til personer som fyller kriteriene i ordningen, og at bostøtten skal gjøre det mulig å anskaffe en god, hensiktsmessig og nøktern leie- eller eiebolig som vedkommende skal ha mulighet til å bli boende i. Det vil derfor være aktuelt å gi begrepet «bolig» en definisjon som tilsvarer den en finner i reglene om bostøtten.

Forslagsstillerne fremmer to alternativer til ordlyd for den nye bestemmelsen, en som sier at hver borger har rett til en bolig, og en som sier at statens myndighe-

ter skal sørge for at alle får oppfylt retten til en bolig. Begge formuleringer benyttes i Grunnlovens kapittel E om menneskerettighetene. Alternativ 3 og 4 dreier seg om alternative plasseringer av den nye bestemmelsen.

Forslagsstillerne fremmer følgende forslag:

«*Alternativ 1:*

Ny § 107 skal lyde:

Enhver borger har rett til en bolig. Nærmere bestemmelser om gjennomføringen av denne grunnsetning fastsettes i lov.

–

Kvar borgar har rett til ein bustad. Nærare føresegner om gjennomføringa av denne grunnsetninga blir fastsette i lov.

Alternativ 2:

Ny § 107 skal lyde:

Statens myndigheter skal sørge for at alle får oppfylt retten til en bolig. Nærmere bestemmelser om gjennomføringen av denne grunnsetning fastsettes i lov.

–

Dei statlege styresmaktene skal sørgje for at alle får oppfylt retten til ein bustad. Nærare føresegner om gjennomføringa av denne grunnsetninga blir fastsette i lov.

Alternativ 3 og 4:

Ny § 107 a skal lyde:

[Som alternativ 1 og 2]»

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kari Henriksen, Frode Jacobsen og Kirsti Leirtrø, fra Høyre, lederen Peter Frølich og Svein Harberg, fra Senterpartiet, Nils T. Bjørke, fra Fremskrittspartiet, Carl I. Hagen, fra Sosialistisk Venstreparti, Audun Lysbakken, fra Rødt, Seher Aydar, fra Venstre, Grunde Almeland, og fra Miljøpartiet De Grønne, Lan Marie Nguyen Berg, viser til at forslaget går ut på å grunnlovfeste retten til bolig gjennom å innføre en ny § 107.

Komiteen viser til at forslagsstillerne begrunner forslaget med et ønske om å sikre alle i samfunnet en bolig, da dette er et nødvendig gode ingen kan klare seg uten.

Fleirtalet i komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Framstegspartiet, Senterpartiet og Venstre, syner til at forslaget om grunnlovfesting av retten til ein bustad har vore

handsama av ei rekkje storting dei par siste tiåra, men aldri fått fleirtal.

Fleirtalet vil peike på at det i dag ikkje finst nokon rett til ein varig bustad, men ei plikt for kommunane til å gje individuelt tilpassa bistand til vanskelegstilte på boligmarknaden i lov om kommunenes ansvar på det boligsosiale feltet, som tok til å gjelde den 1. juni 2023. I tillegg har sosialtenestelova i § 15 ein regel knytt til bustader til vanskelegstilte. Her heiter det:

«Kommunen skal bistå vanskelegstilte på boligmarkedet etter reglene i lov 20. desember 2022 nr. 121 om kommunenes ansvar på det boligsosiale feltet. Kommunen i arbeids- og velferdsforvaltningen skal medvirke i kommunens boligsosiale arbeid.»

Fleirtalet meiner dette syner at me i dag har køyreforordningar for korleis dei som ikkje klarer å skaffe bustader sjølve, skal få hjelp.

Fleirtalet meiner kommunane, som har eit ansvar for å sikre ein forsvarleg bustad for personar som ikkje maktar å skaffe seg det sjølve, gjer ein god jobb. Vidare har Arbeids- og inkluderingsdepartementet sett vilkår om kva slags krav ein bør stille til dei som får ein midlertidig bustad.

Fleirtalet vil streke under at det er eit politisk ansvar å leggje til rette for ei sosial bustadbygging. Med dei aukande bustadprisane me har sett her til lands dei siste åra, ligg det eit særskilt ansvar for å ta omsyn til at det i dag er for mange som har ein høg kostnad med å kome seg inn på bustadmarknaden. Det er òg eit politisk ansvar å leggje til rette for at borgarane har gode levekår, mellom anna ein bustad.

Fleirtalet vil syne til at den nasjonale strategien for den sosiale bustadpolitikken (2021–2024) har bidrege til å koordinere det boligsosiale politikkområdet. Fleirtalet legg òg til grunn at denne strategien vil bli revidert når perioden for planen går ut i 2024.

Fleirtalet er samd med forslagsstillarane i at det å ha ein tilfredsstillande bustad er ein sentral føresetnad for at den einskilde skal kunne leve og bu sjølvstendig, skaffe seg eller halde på arbeidet og elles få delta i samfunnet på like vilkår som alle andre. Særleg gjeld dette familiar. Samstundes meiner fleirtalet at det lovverket me har i dag, er tilfredsstillande når det gjeld å hjelpe dei som har det vanskeleg.

På denne bakgrunnen foreslår fleirtalet at forslaget om ein ny § 107 i Grunnlova ikkje vert vedteke.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne viser til at å ha et sted å bo er en forutsetning for å kunne benytte seg av og bruke sine demokratiske rettigheter, stå i arbeid, stifte familie, ha et privatliv og gjøre seg nytte av skole samt for å kunne ta vare på egen helse. Uten bolig står liv og helse i fare, og det er uverdig

når mennesker i et av verdens rikeste og kaldeste land ikke har et annet sted å bo enn på gata eller på hospits.

Disse medlemmer mener at tilgang til en bolig er helt avgjørende for likeverdighet og trygghet for alle i samfunnet, og viser til at retten til en tilfredsstillende bolig er slått fast i FN-konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, som Norge ratifiserte i 1972. Artikkel 11 sier:

«Konvensjonspartene anerkjenner retten for enhver til en tilfredsstillende levestandard for seg selv og sin familie, herunder tilfredsstillende mat, klær og bolig.»

Disse medlemmer viser til at Grunnloven på flere områder slår fast positive sosiale rettigheter for borgerne der disse anses som grunnleggende. For eksempel slår Grunnloven § 109 fast retten til utdanning og § 110 retten til arbeid. På tilsvarende måte er også bolig en helt grunnleggende forutsetning for den enkeltes mulighet til å leve et godt og fritt liv.

Disse medlemmer viser til menneskerettighetserklæringen av 1948 samt FN-konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter. Sistnevnte ble ratifisert av Norge i 1972. Retten til tilfredsstillende mat, klær og bolig står i en særstilling i FN-konvensjonen gjennom å være eksplisitt nevnt i artikkel 11. Mens retten til mat og klær kan sies å være dekket av Grunnloven § 110, er ikke retten til bolig det på samme måte.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt vil understreke, slik forslagsstillerne gjør, at for å sikre at mennesker med dårlig råd eller liten egenkapital har en akseptabel bolig, må staten og myndighetene forplikte seg til å føre en sosial boligpolitikk som sikrer bolig til alle.

Disse medlemmer anbefaler at forslaget i Dokument 12:15 (2019–2020) alternativ 2 bifalles:

«Ny § 107 skal lyde:

Statens myndigheter skal sørge for at alle får oppfylt retten til en bolig. Nærmere bestemmelser om gjennomføringen av denne grunnsetning fastsettes i lov.

–

Dei statlege styresmaktene skal sørgje for at alle får oppfylt retten til ein bustad. Nærare føresegner om gjennomføringa av denne grunnsetninga blir fastsette i lov.»

Komiteens medlem fra Miljøpartiet De Grønne viser til at menneskerettighetsbrudd som begås gjennom vold i hjemmet, som oftest rammer kvinner, og overgrep mot kvinners rettigheter forekommer tradisjonelt i den private sfære og begås av privatpersoner. Dette medlem viser til Den interamerikanske menneskerettighetskommissjonen og Fernandes-saken fra 2001. Staten kan holdes ansvarlig for brudd på men-

neskerettighetene som ikke er begått av representanter for staten selv, og det inkluderer å ikke gripe tilstrekkelig inn i tortur og overgrep begått i hjemmet.

Dette medlem bemerker at ifølge FN's spesialrapportør for retten til adekvat bolig innebærer disse rettighetene mer enn bare det enkle kravet om rett til tak over hodet; det innebærer at man skal bo «i sikkerhet, fred og verdighet».

Dette medlem anbefaler at alternativ 1 bifalles:

«Ny § 107 skal lyde:

Enhver borger har rett til en bolig. Nærmere bestemmelser om gjennomføringen av denne grunnsetning fastsettes i lov.

–

Kvar borgar har rett til ein bustad. Nærare føresegner om gjennomføringa av denne grunnsetninga blir fastsette i lov.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt:

Forslag 1

Dokument 12:15 (2019–2020) – Grunnlovsforslag fra stortingsrepresentantene Freddy André Øvstegård, Karin Andersen, Nicholas Wilkinson og Audun

Lysbakken om ny § 107 (rett til bolig) – alternativ 2 – bifalles.

Forslag fra Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 2

Dokument 12:15 (2019–2020) – Grunnlovsforslag fra stortingsrepresentantene Freddy André Øvstegård, Karin Andersen, Nicholas Wilkinson og Audun Lysbakken om ny § 107 (rett til bolig) – alternativ 1 – bifalles.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Venstre.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til grunnlovsforslaget og råder Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 12:15 (2019–2020) – Grunnlovsforslag fra stortingsrepresentantene Freddy André Øvstegård, Karin Andersen, Nicholas Wilkinson og Audun Lysbakken om ny § 107 (rett til bolig) – bifalles ikke.

Oslo, i kontroll- og konstitusjonskomiteen, den 7. mai 2024

Peter Frølich

leder

Seher Aydar

ordfører

